

ALI LAHKO S SVOJO PROTEZO UGRIZNETE V JABOLKO?

SPRAŠUJE: NIVES PUSTAVRH, FOTO: GREGA ŽUNIČ

"S totalno protezo v vsaj eni čeljusti oskrbimo popolnoma brezzobega pacienta. Čeprav totalna proteza sicer ni edina izbira – na voljo sta tudi snemna totalna proteza, ki je podprta z zobnimi vsadki, in fiksna proteza na zobnih vsadkih – vsekakor pa je najpogostejša," razlaga Matjaž Golobič, dr. dentalne medicine. **Zobni vsadki že iz zdravstvenih razlogov niso primerni za vsakogar, žal tudi iz finančnih razlogov. Ali to pomeni, da so bolniki obsojeni na protezo, ki se med govorom snema, jih žuli in jim ne omogoča dobrega grizenja? Ali je sploh mogoče imeti totalno protezo, ki bi primerno nadomestila zobe in ohranjala kakovost življenja? Odgovarja Vivin strokovnjak.**

Statistični podatki o tem, koliko ljudi je pri nas brezzobih, so na voljo za zadnjih dvajset let. Takrat je bilo brezzobih nekaj manj kot pet odstotkov odraslih ljudi; ta delež se je povečeval sorazmerno s starostjo, tako da je bil pri 65. letih 22-odstoten. "Vsaka nova generacija prebivalcev ima ohranjenih več svojih zob. Na drugi strani se prebivalstvo stara, kar utegne pomeniti, da bo vse več ljudi potrebovalo totalno protezo," poudarja sogovornik. Trendi kažejo, da se bo število brezzobih ljudi v nadaljnjih dvajsetih letih verjetno še povečevalo, zato je pomembno, da znamo izbrati prave nadomestne zobe.

Kako velike razlike so pri totalnih protezah, ko govorimo o funkciji in kakovosti življenja, ki nam jo omogočajo?

Razlike so lahko ogromne. Treba se je zavedati, kako pomembno vlogo ima zobna proteza. Brezzobi človek je invalid, kar pomeni, da totalna proteza nadomešča zelo pomemben del telesa: človeku omogoča prehranjevanje, govor, fiziognomijo obraza. Z vsem tem pomembno vpliva tudi na socialne stike, od bežnih srečanj v trgovini in pogovorov za službo do druženja s prijatelji in seksualnosti. Zato odločitev o tem, kakšno zobno protezo izbrati, ne gre jemati zlahka.

Kaj pa materiali? Kakšne možnosti so na voljo?

Totalna proteza je izdelana iz plastičnih materialov, rdečega akrilata, ki tvori bazo proteze in po videzu posnema izgubljeno dlesen, ter kompozitnih zob iz akrilata, okrepljenega s steklenimi in keramičnimi delci, podobnega belim plombirnim materialom. Zmotno je mišljenje, da je visoka estetska merila mogoče doseči samo s keramiko. V brezzobih čeljustih poleg zob manjka tudi del čeljustne kosti in dlesni, ki jo najlaže in tudi najlepše nadomestimo s plastičnimi akrilatnimi materiali. Lep nasmeh

namreč ni samo posledica lepih zob v protezi, temveč tudi lepe in zdrave umetne dlesni na protezi! Sodobni večslojni kompozitni zobje dandanes dosegajo estetsko raven keramičnih zob, ne "šklepetajo" in se mehansko dolgoročno obnesejo bolje kot keramični zobje.

Ali je normalno, da zobna proteza tišči? Se je treba izogibati grizenju nekaterih vrste hrane?

Proteza seveda ne sme tiščati. Skorajda vsaka nova proteza vsaj na kakem mestu pacienta sprav tišči, vendar jo zobozdravnik na kontrolnem pregledu pobrusi. Zelo pomembno je, da uredi tudi medzobne stike, saj so prav ti pogosto vzrok za drobne premike proteze, ki povzročijo tiščanje. Pacienti seveda lahko jedo vso hrano, čeprav velja, da jo je treba rezati na manjše koščke in jo žvečiti z zadnjimi zobmi, in sicer čim bolj enakomerno na obeh straneh zobnega loka. Sveti gral je proteza, s katero lahko pacient ugrizne v jabolko. Treba je povedati, da je to – ob solidnih anatomskih pogojih, dobrem sodelovanju pacienta in natančnem delu, pogosto mogoče doseči.

Kaj pa oprijem?

Izpadanje proteze je žal pogosto, vendar je to nepotrebna nadloga.

"Sveti gral je proteza, s katero lahko pacient ugrizne v jabolko. Treba je povedati, da je to – ob solidnih anatomskih pogojih, dobrem sodelovanju pacienta in natančnem delu, pogosto mogoče doseči," razlaga Vivin zobozdravnik Golobič.

Pacienti, ki shajajo s tako slabimi protezami, so zelo potrpežljivi in prilagodljivi ljudje – žal jih je preveč. Z boljšo protezo bi namreč živeli znatno bolje.

Kaj je torej ključno, ko gre za oprijem?

Natančno izdelani odtisi, dobro prilaganje proteza podporni površini, pravilna umeščenost v usta glede na mišične gibe žvečnih in obraznih mišic ter simetrični medzobni stiki. Če zaradi slabih anatomskih pogojev ni mogoče izdelati ustrezne proteze, je smiselno razmisliti o sidranju (vsaj) spodnje totalne proteze z najmanj dvema zobnima vsadkoma. Lepila za proteze so le izhod v sili, denimo v času izdelave boljše proteze, nikakor pa niso primerna dolgoročna oblika pritrjanja proteze. V veliki večini primerov je namreč mogoče izdelati totalno protezo, ki je v ustih vsaj zadovoljivo dobro pritrjena.

Koliko časa mora miniti od puljenja zob do namestitve proteze?

Po ekstrakciji zob se čeljustna kost preoblikuje daljše časovno obdobje, najhitreje pa se oblika čeljustne kosti spreminja v prvih dveh mesecih po ekstrakciji. Z izdelavo dokončne proteze zato počakamo vsaj še dva meseca. Ker je v tem času tako rekoč nemogoče biti brez zob, pogosto izdelamo začasno totalno protezo. Izdelamo jo že pred ekstrakcijo, na osnovi manj natančnih odtisov, vstaviti pa jo je mogoče že pol ure po ekstrakciji. Tako protezo je treba skladno s spreminjanjem čeljusti podlagati, naposled pa jo nadomestiti z novo.

Kako poteka oblikovanje proteze?

Izdelava totalne proteze navadno zahteva pet obiskov pri zobozdravniku. Zobozdravnik najprej naredi "anatomske" odtise in nato ob pomoči individualno izdelanih odtisnih žlic še "funkcijske" odtise

čeljusti. Če gre za večje roke, je anatomski odtis hitro narejen, jemanje natančnega funkcijskega odtisa pa lahko vzame tudi uro. Pri jemanju najnatančnejših odtisov zobozdravnik ob pomoči individualne odtisne žlice, ki jo je natančno prilagodil ustom, termoplastične mase ter pacientovih gibov obraza in čeljusti oblikuje tako imenovani "ventilni rob proteze". Od natančnosti ventilnega roba je torej odvisno, kako dobro bo proteza pritrjena in v kolikšni meri bo pozneje nemara tiščala. Oblikovanju ventilnega roba sledi še jemanje odtisa podperne površine.

Kako poteka namestitev? Kako zobozdravnik preveri, da je proteza ustrezna?

To je odvisno od tega, ali je pacient že imel protezo – ali pa gre za njegovo prvo protezo. Privajanje je namreč proces, ki od pacienta zahteva veliko prilagajanja. Za boljši govor svetujemo glasno branje, pri žvečenju pa se mora pacient navaditi bolj navpičnih gibov. Privaditi se je treba tudi novemu videzu. Načeloma prilagajanje zahteva še tri obiske pri zobozdravniku. Proteza večino pacientov sprva moti. V drugi fazi se sicer ves čas zavedajo, da nosijo protezo, vendar jih ne moti več, v zadnji fazi pa je proteza že del njihovih ust in jih moti, kadar jo odstranijo. Kako hitro pacient popolnoma sprejme protezo, je seveda odvisno kakovosti proteze in pacientove osebnosti.

Kako pogosto je treba pri zobozdravniku pregledati protezo? Čeljust se namreč nenehno spreminja ...

Po izgubi zob čeljust v večji ali manjši meri usiha. Usihanje je počasnejše, če kost stimulirajo žvečne sile, zato je nošenje proteze priporočljivo. Čez čas pride do odstopanj med protezo in podporno

površino. Ker je pacient na protezo navajen, tega pogosto ne zazna takoj. Toda to je nevarno, kajti slabo prilagajoča se proteza "skače", kar povzroči hitrejše usihanje čeljustne kosti. Posledica tega so znatno slabši kostni pogoji ob izdelavi naslednje proteze, zato svetujemo vsaj en pregled proteze na leto. Med pregledom zobozdravnik preveri prilaganje proteze in pregleda medzobne stike. Medzobne stike nekoliko prilagodi z brušenjem, s čimer doseže večjo stabilnost proteze. Če se ne prilaga več natančno podporni površini, svetuje podlaganje proteze ali izdelavo nove.

Kakšna je življenjska doba proteze?

Načeloma pet let, ob dobrem vzdrževanju celo kako leto dlje. To je odvisno tudi od moči žvečenja, hitrosti usihanja čeljustne kosti in drugih dejavnikov.

Kako na življenjsko dobo proteze vplivamo s čiščenjem in s skrbjo za protezo? Kako skrbite zanjo?

Protezo je treba čistiti z mehko ščetko za roke ali s ščetko za proteze. Zobne krtačke so za to opravilo praviloma pretrde. Kot čistilno sredstvo svetujemo uporabo tekočega neparfimiranega mila. Kadar se na protezi – zlasti pod jezikom in ob zgornjih kočnikih – naberejo rumenkaste obloge (zobni kamen), svetujemo nekajurno namakanje v jedilnem kisu ali kisu za vlaganje, nato pa še mehansko odstranjevanje oblog s ščetko. Občasno lahko pacienti uporabijo šumeče čistilne tablete, vendar le kot dodatek mehanskemu čiščenju, ki je temelj higiene proteze. Pacientom svetujem, naj med čiščenjem proteze umivalnik napolnijo z vodo – če proteza zdrsne iz rok, utegne trk s trdo sanitarno keramiko povzročiti, da se kak kos proteze odlomi. □